

Hof van Beroep te Gent, arrest van 2 oktober 2006

Handelsagentuur – Toepasselijkheid arbitragebeding – Stilzwijgend verlengde overeenkomst die uitdrukkelijk niet voor stilzwijgende verlenging vatbaar was – Overeenkomst tot arbitrage kan bij partijen bindende stukken, waarin zij blijk hebben gegeven van hun wil om het geschil aan arbitrage te onderwerpen

Agence commerciale – Applicabilité d'une clause d'arbitrage – Prorogation par tacite reconduction d'un contrat expressément pas susceptible de reconduction tacite – Convention d'arbitrage par documents qui engagent les parties et manifestent leur volonté de recourir à l'arbitrage

in de zaak van : (...)
appellante, hebbende als raadsman mr. [...]

tegen (...)
geïntimeerde, hebbende als raadsman mr. [...]

velt het Hof volgend arrest : [...]

I. Gegevens van de zaak in beroep:

- 1.1. Appellante stelde op 25 juli 2000 hoger beroep in tegen het vonnis van 5 april 2000 van de rechtbank van koophandel te Oudenaarde.
De eerste rechter stelde in dit vonnis, dat appellante zich niet kon beroepen op de exceptie van arbitrage, weerhouden in de schriftelijke handelsagentuurovereenkomst van 10 mei 1989 en dat zij bij toepassing van artikel 5, 1° van het EEX-verdrag bevoegd was. Daarop verwees zij de zaak voor de verdere afhandeling naar de wachttol.
- 1.1.1. De exceptie van arbitrage wees zij af op de overweging, dat de schriftelijke handelsagentuurovereenkomst van 10 mei 1989 de mogelijkheid tot stilzwijgende verlenging expliciet uitsloot, zodat - bij gebrek aan schriftelijke verlenging na 1991 - de verhouding tussen partijen niet langer door de oorspronkelijke, schriftelijke handelsagentuurovereenkomst van 10 mei 1989 wordt beheerst.
- 1.1.2. Haar bevoegdheid grondde zij op volgende relevante overwegingen:
"Zo de verweerder zijn woonplaats heeft in een EEX-lidstaat dient de geadieerde rechter de bevoegdheidsregels van het EEX-verdrag toe te passen.

Luidens artikel 5.1° van dit verdrag kan de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende staat in een andere verdragsluitende staat worden opgeroepen voor het gerecht van de plaats waar de verbintenis, die aan de eis ten grondslag ligt, is uitgevoerd of moet uitgevoerd worden.

Om de plaats van uitvoering van deze litigieuze verbintenis te bepalen moet eerst worden nagegaan welke wet op deze verbintenis toepasselijk is. Deze wet is niet per se de interne wet van de aangezochte rechter maar wel de lex contractus, die door de rechter dient te worden vastgesteld volgens de vigerende IPR-regels. De rechter

dient derhalve eerst het recht te bepalen dat de overeenkomst beheerst en overeenkomstig dat recht moet hij de plaats van uitvoering van de contractuele verbintenis vaststellen (cf. E. Van Hove, "De Europese Executieverdragen, Brussel (1968) en Lugano (1988)". p. 44; J Schamp, "Het Europees bevoegdheidsrecht inzake overeenkomsten - een grondige bespreking van de artikelen 5,1° en 17 van het Europees Bevoegdheids- en Executieverdrag (EEX)", R.W, 1988-1989, 897-911).

Aangezien de overeenkomst werd gesloten voor de inwerkingtreding van het Verdrag van Rome van 19 juni 1980 en voor januari 1988, dient de rechtbank zich te baseren op de wet van het forum om de aanknopingspunten te bepalen, waarop zij zich dient te baseren om het conflict op te lossen.

Bij gebrek aan impliciete of expliciete rechtskeuze door de partijen dient, aan de hand van de concrete omstandigheden van het geval, te worden nagegaan welk recht de partijen redelijkerwijs zouden hebben gekozen (Cass. 27.9.1987, Arr.Cass., 1987-1988-116). Concreet dient te worden nagegaan met welk rechtssysteem de overeenkomst de nauwste binding heeft (Erauw, J., Bouckaert, F., Claeys, M., Lambein, K., Wauters, W, Ct/yllleman, B., "Overzicht van rechtspraak (1985-1992) - Internationaal privaatrecht en nationaliteitsrecht", T.P.R. 1993, 595-596). Dit is, naar oordeel van de rechtbank, het land waar de meest kenmerkende prestatie dient te worden uitgevoerd (Gent, 1 maart 1996, T.B.B.R. 1997, 101-115). Partijen zijn ontegensprekelijk verbonden door een agentuurovereenkomst. Bij synallagmatische overeenkomsten is dit de niet-geldelijke tegenprestatie (E. Dzirsin. K. Van Den Broeck, "HandelsagentuurII", nr. 822). In handelsagentuur is hei de agent die de meest kenmerkende prestatie verricht, derw@e & t het zijn vestigingsplaats is die het toepasselijke recht bepaalt, in casu de Belgische wet.

Eiseres vordert ingevolge onrechtmatige beëindiging van de overeenkomst door de venveerster een vervangende opzegvergoeding, een bijkomende schadevergoeding overeenkomstig artikel 2 van de wet van 13.04.1995 en achterstallige commissiees Geschillen in verband met de onrechtmatige opzegging van een agentuurovereenkomst en de betaling van ter uitvoering van die overeenkomst verschuldigd commissieloon zijn geschillen die hun

oorsprong vinden in de niet naleving van contractuele verplichtingen Zij zijn derhalve geenszins autonome verbintenissen die volgens het beginsel van artikel 1247 B. W. haalbaar zijn, zoals verweerder Iriat gelden. De plaats van uitvoering van deze verbintenissen is integendeel de vestigingsplaats van de handelsagent (cJ Kh. Brussel, 29.05.1990, S.B.H., 1992, 907). Het

wordt immers niet betwist dat de uitbetaling der commissielonen plaats vond op de Belgische bankrekening van eiseres.

De opzegvergoeding vervangt de niet nageleefde opzegtermijn. Deze opzeg dient evenzeer ter zetel van de agent te worden gegeven. Wat betreft de gevorderde ~uitwinningsvergoeding en de bijkomende schadevergoeding, dient het beginsel "accessoriurn sequitur principale" te worden toegepast, zodat zij samen met de hoofdvordering dienen te worden berecht. '

1.2. Partijen voeren voor het Hof drie betwistingen aan:

1.2.1. Geïntimeerde stelt dat het hoger beroep bij toepassing van artikel 1050, lid 2 van het gerechtelijk wetboek niet ontvankelijk is, dat bepaalt dat tegen een beslissing inzake bevoegdheid alleen hoger beroep kan worden ingesteld samen met het hoger beroep tegen het eindvonnis.

Appellante stelt, dat haar hoger beroep wel ontvankelijk is, aangezien de eerste rechter zich in het bestreden vonnis uitsprak over de rechtsmacht van de Belgische rechter en

hier geen bevoegdheidsbeslissing in de zin van artikel 1050, lid 2 van het gerechtelijk wetboek voorligt.

- 1.2.2. Appellante stelt dat de Belgische rechter bij toepassing van de arbitrageclausule uit de initiële overeenkomst -die op 10 mei 1989 schriftelijk voor de duur van één jaar werd opgemaakt -geen rechtsmacht heeft, waar de contractuele verhouding tussen partijen bij toepassing van artikel 4 van de handelsagentuurwet blijvend door de initiële overeenkomst beheerst bleef: nadat partijen hun samenwerking voor onbepaalde tijd hebben verder gezet zonder het opmaken van een nieuwe schriftelijke overeenkomst. In ondergeschikte orde beroept appellante zich op de toepassing van artikel 2 en 5.1 van het executieverdrag van Brussel van 27 september 1968, die in de rechtsmacht van de Franse rechter zouden voorzien. Zij stelt meer in het bijzonder, dat de zaak bij toepassing van artikel 5.1 van het executieverdrag moet gebracht worden voor de rechter van de plaats waar de belangrijkste verbintenis moet uitgevoerd worden. De door geïntimeerde gevorderde uitwinningsvergoeding zoals voorzien in artikel 20 van de handelsagentuurwet, zou hier de meest belangrijke verbintenis zijn. Deze verbintenis, waarbij de bijkomende schadevergoeding weerhouden in artikel 21 van de handelsagentuurwet aansluit, zou een autonome verbintenis tot betaling zijn en geen accessorië~im van de gevorderde opzegvergoeding. Zowel de uitwinningsvergoeding, als bijkomende schadevergoeding en de gevorderde achterstallige commissies zouden bij toepassing van artikel 1247 van het burgerlijk wetboek in Frankrijk haalbare schulden zijn.
- 1.2.3. Wat de bodembetwisting betreft, meer in het bijzonder de aanspraak van geïntimeerde op de betaling van een opzegvergoeding, uitwinningsvergoeding, aanvullende vergoeding en achterstallige commissies, vordert geïntimeerde de verwijzing van de zaak naar de eerste rechter. In ondergeschikte orde vordert zij, de betaling van een provisionele vergoeding van 25.000 EUR, vermeerderd met de gerechtelijke intresten aan de wettelijke intrestvoet, en de aanstelling van gerechtelijk deskundige met als opdracht alle kosten en schade te ramen, die de eenzijdige beëindiging van de handelsagentuurovereenkomst voor haar meebracht. Appellante vordert de verwijzing naar de wachttol van de betwistingen over deze bodemaanspraken.

2. Beoordeling

- 2.1. Het hoger beroep dat appellante instelde is ontvankelijk. Wanneer partijen overeenkomen dat elk geschil dat reeds is ontstaan of nog kan ontstaan uit een bepaalde rechtsbetrekking en waarover een dading mag worden aangegaan -aan arbitrage wordt onderworpen, volgt hieruit weliswaar dat, naar de woorden van de wet zelf en in de door haar bepaalde voorwaarden, de rechter zich op verzoek van een partij "onbevoegd" moet verklaren, om kennis te nemen van het aan arbitrage onderworpen geschil. Niettemin betreft zijn beslissing hier de toepasselijkheid van een arbitrageclausule begrepen in de overeenkomst. Deze beslissing houdt geen bevoegdheidsaanwijzing in, waaraan alleen door 'een regeling van rechtsgebied' een einde kan worden gesteld en waartegen -bij toepassing van artikel 1050, lid 2 van het gerechtelijk wetboek -alleen samen met het hoger beroep tegen het eindvonnis hoger beroep kan worden ingesteld (zie o.a. Cass. 13 oktober 1998, Arr. Cass. 1998,965).
- 2.2. Met de wederzijds op 10 mei 1989 ondertekende overeenkomst bij het opstarten van hun samenwerking hebben partijen hier blijk gegeven van hun wil, om hun geschillen

eigen aan hun handelsagentuurovereenkomst aan arbitrage te onderwerpen en exclusief volgens het Franse recht te laten beslechten. In beginsel bleef hun samenwerking tot aan de verbreking op 18 februari 1997 door deze voorwaarden beheerst.

Appellante en geïntimeerde hebben op 10 mei 1989 een schriftelijke handelsagentuurovereenkomst afgesloten voor het grondgebied België, waarbij zij onder meer overeenkwamen om bij gebrek aan minnelijke regeling hun betwistingen in Parijs en bij toepassing van het Franse recht te regelen overeenkomstig de bepalingen van het Reglement van verzoening en arbitrage van de Internationale Kamer van Koophandel (nadere gegevens hierover zijn terug te vinden op <http://~.arbitrage.or~/fr/procedures/index.htm>).

Zij stelden in de overeenkomst ook vast, dat het contract tot 31 december 1989 loopt en niet stilzwijgend kon verlengd worden en zo partijen het na het verstrijken van de duur hun samenwerking zouden verlengen, 'nieuwe modaliteiten' zouden afgesproken worden, die voor de toekomst hun samenwerking zou regelen en waarvoor minstens drie maanden voor het verstrijken van de overeenkomst in een nieuw contract zouden worden uitgewisseld.

Op 8 september 1990 verlengde appellante schriftelijk de samenwerking tot 31 december 1990 onder de voorwaarden van het oorspronkelijk contract. Krachtens de wil van de partijen was de schriftelijke overeenkomst daarna beëindigd. Er werd geen nieuwe schriftelijke overeenkomst aangegaan. Maar tot aan de verbreking van de overeenkomst bij aangetekende brief van 18 februari 1997 hebben zij hun samenwerking verder vervolgd. Uit de verstrekte gegevens volgt geenszins, dat zij hun verdere samenwerking onder andere modaliteiten, dan de oorspronkelijk afgesproken modaliteiten, zouden vervolgd hebben. Zo roept appellante nog de toepassing van de bepalingen betreffende de ontbinding van de overeenkomst in, zoals die vervat zijn op pg. 5 van de schriftelijke overeenkomst, in de brief van 24 maart 1997 die op de onbeantwoorde verbreking van 18 februari 1997 volgde.

Bij toepassing van artikel 4 van de Belgische handelsagentuurwet van 13 april 1995 wordt de overeenkomst, die voor bepaalde tijd werd aangegaan en die zonder verder geschrift na afloop van de termijn werd voortgezet, van bij het afsluiten van de overeenkomst aanzien als een overeenkomst van onbepaalde tijd. Artikel 11 van de Franse wet 91-593 van 25 juni 1991 houdt een analoge bepaling in (Loi relative aux rapports entre les agents commerciaux et leurs mandants: art. 11 'Un contrat à durée déterminée qui continue à être exécuté par les deux parties après son terme est réputé transformé en un contrat à durée indéterminée'). Beide bepalingen houden niet in, dat een nieuwe overeenkomst tot stand zou zijn gekomen. Zij impliceren dat het bestaande contract met alle bedingen die tussen de partijen golden, wordt vernieuwd hetzij voor een onbepaalde tijd, hetzij voor de in een

eventueel beding van stilzwijgende verlenging vastgestelde tijd (zie o.a. Cass. 13 december 2001, R.W. 2003-04,213).

Artikel 1677 van het gerechtelijk wetboek vereist niet dat bij de verlenging voor onbepaalde tijd van de handelsagentuur-overeenkomst de arbitrageclausule nog eens schriftelijk zou hernomen worden (zie o.a. Cass. 27 oktober 1995, Arr. Cass. 1995, 922: De rechter kan als bewijs van een overeenkomst tot arbitrage een geheel van

tussen de partijen uitgewisselde stukken, inclusief telexen, aannemen). De Franse wet bevat een analoge bepaling (Nouveau code de procedure civile, artikel 1443).

2.3. Bij toepassing van de arbitrageclausule uit de handelsagentuurovereenkomst van 10 mei 1989 heeft de Belgische rechter geen rechtsmacht.

- Ter bescherming van de handelsagent voorziet de Belgische handelsagentuurwet van 13 april 1995, dat elke activiteit van een handelsagent met hoofdvestiging in België aan de Belgische wet onderworpen is en tot de bevoegdheid behoort van de Belgische rechter. Deze bepaling doet wel geen afbreuk aan de internationale verdragen, die België afsloot, waaronder het verdrag van New-York van 10 juni 1958 houdende erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken, het EEX-verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en het Europees Overeenkomstenverdrag van Rome van 19 juni 1980 inzake het toepasselijk recht op verbintenissen uit overeenkomst (dat sinds 1 april 1991 in België en Frankrijk geldt maar hier voorafgegaan werd door de handelsagentuurovereenkomst die al op 10 mei 1989 werd afgesloten, zodat het de contractuele verhouding tussen partijen nog niet regelt; zie artikel 17 van dit verdrag). Aldus is niet betwist dat een geschil betreffende de beëindiging van een handelsagentuurovereenkomst in beginsel voor arbitrage vatbaar is.
- Betreffende de toepassing van het Verdrag van New-York van 10 juni 1958 stelt het Hof van Cassatie wel, dat de rechter van een verdragsluitende Staat bij wie een geschil aanhangig wordt gemaakt over een onderwerp ten aanzien waarvan partijen een overeenkomst hebben aangegaan als bedoeld in artikel 2.3 van het Verdrag en aan wie door een van de partijen de vraag wordt onderworpen het geschil naar arbitrage te verwijzen, die vraag kan toetsen aan zijn rechtstelsel en zodoende de grenzen kan bepalen waarin private rechtspraak over bepaalde materies bestaanbaar is met de wettelijke orde (Zie Cass., 28 juni 1979, A.C. 1978-1979, 1303; Cass. 15 oktober 2004, nr. RC04AF2-1).
- Het Hof stelt vast, dat België met de handelsagentuurwet van 13 april 1995 de Europese agentuurrichtlijn in de Belgische wetgeving heeft omgezet, wat voordien al door Frankrijk was gebeurd (Loi 91-593 van 25 juni 1991: 'Loi relative aux rapports entre les agents commerciaux et leurs mandants'). Beide wetgevingen zijn in hoge mate analoog en hebben de 'rechtsorde van de Europese Unie' in hun nationale wetgevingen geïmplementeerd. Partijen hebben in 1989 -door in hun handelsagentuurovereenkomst van 10 mei 1989 de toepassing van het Franse recht voor het beslechten van hun betwistingen te voorzien dan ook geen dwingende wettelijke bepaling uit het Belgisch recht geschonden en na de omzetting van de Europese agentuurrichtlijn in de Franse en Belgische wetgeving kan het Hof evenmin hier een inbreuk op de rechtsorde van de Europese Unie vaststellen.

2.4. Waar partijen hun betwisting -zowel voor de eerste rechter als voor het Hof -voorals beperkt hebben tot de rechtsmacht en de bevoegdheid van de Belgische rechter, begroot het Hof de rechtsplegingsvergoedingen op respectievelijk 156,17 EUR (vonnis van 5 april 2000) en 242,94 EUR.

BESLUITEN

Het Hof verklaart op tegenspraak en gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken het hoger beroep ontvankelijk en gegrond.

Het vernietigt het bestreden vonnis.

Het stelt vast dat de **Belgische rechter geen rechtsmacht** heeft om de betwisting tussen partijen te beslechten.

[...]

